Feliks Józef Krawiec

(1906—1939)

SOUVENIR POSTHUME

ZYGMUNT CZUBIŃSKI

Dr Feliks Józef Krawiec urodził się dnia 16 lipca 1906 roku we wsi Granówiec pow. odolanowskiego, jako najstarszy syn nauczyciela miejscowej szkoły powszechnej. Naukę szkolną rozpoczął pod kierunkiem swego ojca, który, widząc jego głębokie zainteresowanie naukami przyrodniczymi, starał się je rozwinąć przez dobór odpowiedniej lektury i ćwiczenie zdolności obserwacyjnych.

W r. 1918 przeszedł Krawiec do niemieckiego Gimnazjum w Ostrowie Wielkopolskim, a po wyzwoleniu tej dzielnicy, do Państwowego Gimnazjum im. Marii Magdaleny w Poznaniu, gdzie szybko wysunął się na czoło najzdolniejszych i najpracowitszych uczniów. Po śmierci ojca w 1923 r. zmuszony był zarabiać na utrzymanie swoje i rodziny złożonej z matki i trojga młodszego rodzeństwa, pracuje więc jako sekretarz gminy w Żegrzu pod Poznaniem, gdzie stale mieszka, codziennie dochodząc do gimnazjum, później zaś jako korepetytor. Mimo tych zajęć zdaje w 1926 roku maturę gimnazjalną z odznaczeniem. Zamiłowania przyrodnicze, w szczególności botaniczne, skłaniają F. Krawca do zapisania się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Poznańskiego, który kończy w 1930 roku. W czasie studiów pracuje nadal zarobkowo jako korepetytor, później jako pracownik naukowy Dyrekcji Ogrodów Miejskich w Poznaniu. Na tym stanowisku wykazuje wiele inicjatywy i w dużej mierze przyczynia się do skompletowania roślin dla poznańskich Palmiarni, za co otrzymuje w czasie P. W. K. list pochwalny.

W kwietniu 1929 roku, a więc na trzecim roku studiów, zostaje Feliks Krawiec mianowany młodszym asystentem przy Katedrze Systematyki i Geografii Roślin U. P. kierowanej wówczas przez wybitnego botanika, twórcę fitosocjologii prof. dr h. c. Józefa Paczoskiego, który wywarł wielki wpływ na kształ-

towanie się młodego naukowca. Awansując kolejno, dochodzi K r a w i e c do stanowiska adiunkta przy tej katedrze, zaś po jej zlikwidowaniu przez władze sanacyjne (w związku z podpisaniem przez prof. P a c z o s k i e g o tzw. protestu brzeskiego), przechodzi najpierw na stanowisko starszego asystenta, później znów adiunkta przy Katedrze Botaniki Ogólnej, stając się oficjalnym zastępcą prof. dr A d a m a W o d z i c z k i.

Jako wybitnemu znawcy roślin plechowych, powierzono dr Krawcowi od 1934 r. prowadzenie ćwiczeń zleconych „w oznaczaniu roślin niższych“ dla botaników wyższych lat studiów. Zakres tych ćwiczeń obejmował: glony, grzyby, śluzowce, porosty, wątrobowce i mchy.

W 1931 r. F e l i k s K r a w i e c otrzymuje medal brązowy dla wychowanków Uniwersytetu Poznańskiego za wydawnictwo „*Lichenotheca Polonica*“, zaś w 1936 r. medal srebrny za dalszą działalność naukową.

Na podstawie pracy pt. „Flora epilityczna głazów narzutowych zachodniej Polski“ i zdanego rigorosum w czerwcu 1933 roku uzyskuje stopień doktora filozofii.

W październiku 1939 r. miał przystąpić do habilitacji; praca habilitacyjna pt. „Stosunki geobotaniczne Płaskowyżu Staniszewskiego na Pojezierzu Kaszubskim“ była już gotowa.

17-go sierpnia 1939 r. został dr. K r a w i e c powołany na 4-ro tygodniowe ćwiczenia wojskowe do 56 pp. (w Krotoszynie) i jako ppor. brał udział w obronie Ojczyzny przed falą najeźdźców hitlerowskich. Poległ śmiercią walecznych pod Łęczycą (woj. łódzkie) w dniu 9. IX. 1939 r. Mimo usilnych poszukiwań nie udało się odnaleźć jego grobu.

Od 1933 roku dr F e l i k s K r a w i e c był żonaty, osierocił córkę Elżbietę.

Od czasu objęcia asystentury przy Katedrze Systematyki i Geografii Roślin U. P., F e l i k s K r a w i e c rozwinął bardzo żywą i wszechstronną działalność naukową, którą cechowały: a) entuzjazm dla nauki i umiłowanie przyrody ojczystej, b) rozległość zainteresowań botanicznych, c) podejmowanie i rozwiązywanie trudnych problemów naukowych wymagających doskonałego opanowania specjalizacji i gruntownej a zarazem wszechstronnej wiedzy biologicznej.

Od początku obrał trudną i mało uprawianą w kraju specjalizację, jaką jest lichenologia. Ona też stała się główną dziedziną z której ogłosił najwięcej prac i notatek (ogółem 11). Jego zastugą

było zgromadzenie przy Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin U. P. wzorowych zbiorów zielnikowych porostów, wśród których najwięcej uwagi poświęcił najliczniejszemu, ale zarazem systematycznie bardzo trudnemu rodzajowi *Cladonia*, z myślą opracowania monografii gatunków krajowych.

Z inicjatywy F. K r a w c a i dzięki Jego staraniom ukazała się już w roku 1930 pierwsza „*Lichenotheca Polonica*“, której do r. 1935 wyszły dwa fascykuly — *Lichenes Posnanienses* (jako wydawnictwo Zakładu Systematyki i Geografii Roślin U. P.). Zamierzał wydać trzeci fascykul porostów Wielkopolski i Pomorza, a przygotowywał częściowo materiały do dalszych (m. i. zaczął zbierać porosty tatrzańskie). Każda z Jego prac lichenologicznych, czy to dotycząca Wielkopolski (1, 3, 13), Pomorza (5, 16), Lubelszczyzny (10), czy też północno-wschodniej Polski (14) przynosiła liczne gatunki przedtem nienotowane z obszaru kraju.

Był tak zapalonym florystą, że porosty zbierał nawet na ćwiczeniach wojskowych (co nie przeszkodziło Mu w uzyskaniu jednej z pierwszych lokat w Szkole Podchorążych), — w okolicach Zambrowa i Krajewa (woj. białostockie) oraz Pohulanki (okolice Wilna). Znalazł wówczas 165 gatunków, wśród których stwierdził typowych przedstawicieli elementu atlantyckiego na tak daleko ku wschodowi wysuniętych placówkach (*Alectoria bicolor*, *Usnea ceratina*, *Lobaria scrobiculata*), a z drugiej strony formy wschodnie (*Ramalina thrausta*, *Letharia divaricata*), oraz gatunki górskie (*Parmelia pertusa*, *P. cetrarioides*, *P. vittata*, *Parmeliopsis hyperopta*). Jako pierwszy z polskich badaczy zajął się specjalnie niżową florą epifityczną buczyn, wykazując na przykładzie Wielkopolski (6), jej podobieństwo do zbiorowisk opisanych z zachodniej Europy, przy równoczesnym pewnym zubożeniu w formy zachodnie.

Najcenniejszą pracą dra F. K r a w c a ogłoszoną drukiem jest „Flora epifityczna głązów narzutowych zachodniej Polski“ (16), stanowiąca jedną z najlepszych monografii europejskich, zbiorowisk roślinnych głązów narzutowych. Niezwykle interesujący ten problem, który nastrocza dużo trudności w oznaczaniu często nietypowych, „głodowych“ i nie owocujących okazów, ale stwarza rozległe horyzonty dla rozważań ekologicznych, a zwłaszcza geobotanicznych, potraktowany został przez dra F. K r a w c a wyczerpująco i wszechstronnie.

Z innych grup systematycznych interesował się On przede wszystkim wątrobowcami (4), krasnorostami — wód śródlądowych (17, 22, 30) i roślinami naczyniowymi (11, 17, 18, 19, 20, 21, 23). Prace

fizjograficzne pociągały Go zawsze, jak również fitosocjologiczne i geobotaniczne, których kilka, między innymi niezwykle interesująca monografia roślinności Płaskowyżu Staniszewskiego na Pojezierzu Kaszubskim (praca habilitacyjna), nie ukazało się jeszcze drukiem.

Dla celów samokształcenia i przygotowania do zespołowej pracy biologów w terenie, skupił wokół siebie wszystkich młodych przyrodników-fizjografów ośrodka poznańskiego na cotygodniowych dyskusjach, wspólnych wycieczkach i zapoczątkowanych na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego wspólnych badaniach biocenotycznych. Zawsze był ich inicjatorem, najaktywniejszym członkiem i konstruktywnym krytykiem. Dzisiaj gdy patrzymy na ten okres z pewnej perspektywy czasowej, to każdy z nas należący do tego zespołu zdaje sobie sprawę ile zawdzięcza jego Inicjatorowi.

Prace geobotaniczne dr F. K r a w c a przyczyniły się do krytycznego ujęcia flory i elementów szaty roślinnej Wielkopolski oraz dały cenne wskazówki odnośnie przyszłych badań (11). Dostarczyły przyczynków do poznania rozmieszczenia szeregu roślin zielnych w zachodniej części kraju (2, 9, 11, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26). Rzuciły one światło na granicę buka i jodły w południowej Wielkopolsce i przyległych partiach Wyżyny Łódzkiej (17, 36, 39 i w manusk. *7), wreszcie dały charakterystykę reliktowych zespołów stepowych koło Opalenia nad dolną Wisłą (26, 38 i w manusk. 4).

Głębokie umiłowanie przyrody ojczystej, a w szczególności regionu wielkopolskiego i Pomorza, których był doskonałym znawcą, skłoniło Go do licznych publikacji z zakresu ochrony przyrody, wśród których najbardziej cenną i najpiękniejszą jest ogłoszona wspólnie z A. W o d z i c z k ą i J. U r b a ń s k i m: „Pomniki i zabytki przyrody Wielkopolski“ (15).

Entuzjazm dla nauki i umiłowanie przyrody udzielało się otoczeniu i studentom, którzy lgnęli do dra K r a w c a całym sercem. Wysokie społeczeństwo i poczucie obowiązku, chęć służenia nauce, stawiały Go wśród najczynniejszych członków, najpierw Koła Przyrodników U. P. potem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Tow. Przyrodników im. Kopernika, Ligi Ochrony Przyrody; wszędzie zawsze chętnie referował, brał czynny udział w pracach i dyskusjach.

Dla uzupełnienia sylwetki duchowej Dr F e l i k s a K r a w c a należy dodać prawy charakter, Jego głęboką kulturę wewnętrzną, skromność, życzliwość i chęć niesienia pomocy bliźnim, uczuciowość i pogodę ducha.

Łatwo zjednywał sobie przyjaciół wszystkich, którzy Go znali i cenili w Nim pełnego Człowieka i nieustrzonego Pracownika nauki.

Przez śmierć dra Feliksa K r a w c a nauka polska poniosła poważną stratę.

SPIS PRAC NAUKOWYCH DRA FELIKSA KRAWCA

LISTE DES TRAVAUX DU DR FELIX KRAWIEC

- 1930 1. *Lichenotheca Polonica*. Fasc. I. — Lichenes Posnanienses (1—50) zielnik i scheda str. 1—10. Poznań.
- 1932 2. O rozmieszczeniu sasanki (*Pulsatilla T o u r n.*) w Wielkopolsce. — Acta Soc. Bot. Pol. Vol. IX, Nr 3—4, str. 531—537. Warszawa.
Sur la repartition de *Pulsatilla T o u r n.* en Grande Pologne (Wielkopolska).
- 1933 3. Porosty Ludwikowa. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Prace monograficzne nad przyrodą Wielkopolskiego Parku Narodowego Ser. B, T. VI, str. 1—40. Poznań
Lichéns de Ludwikowo.
4. Wątrobowce Ludwikowa. Tamże, str. 1—6. Poznań.
Hépatiques de Ludwikowo.
5. Materiały do flory porostów Pomorza. Acta Soc. Bot. Pol. Vol. X, Nr 1, str. 25—47. Warszawa.
Contribution à la flore lichenologiques de Pomèranie.
- 1934 6. Flora epifityczna lasów bukowych Wielkopolski. Tamże, Vol. XI Suppl. str. 317—327. Warszawa.
Flore épiphytiques de hêtraies en Grande-Pologne (Wielkopolska).
- 1935 7. Ciekawe krasnorosty *Hildenbrandia rivularis* (Liebm.) I. A g. i *Thorea ramosissima* B o r y w Polsce. Tamże, Vol. XII, Nr 3, str. 299—300. Warszawa.
Les algues interessantes *Hildenbrandia rivularis* (Liebm.) I. A g. et *Thorea ramosissima* B o r y en Pologne.
8. *Lichenotheca Polonica*. Fasc. II. — Lichenes Posnanienses (51—100), zielnik i scheda str. 1—10. Poznań.
- 1936 9. Szata roślinna Wyżyny Staniszewskiej na Kaszubszczyźnie. — Ochrona Przyrody. R. 15, str. 102—113. Kraków.
Végétation du Staniszevska plateau en Pomèranie.
10. Przyczynek do znajomości flory porostów Lubelszczyzny. Acta Soc. Bot. Pol. Vol. XIII, Nr 2, str. 85—92. Warszawa.
Contribution à la connaissance des Lichéns du district de Lublin.
11. Rośliny naczyniowe. W zbiorowym opracowaniu: „Stan badań nad roślinnością Wielkopolski i zadania na przyszłość“. Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Wielkopolskę i Pomorze, zes. 6, str. 38—58. Poznań.
Plantes vasculaires.

12. Flory kopalne. Tamże, str. 58—62.
Flores fossiles.
13. Porosty. Tamże, str. 21—24.
Lichens.
- 1937 14. Materiały do flory porostów północno-wschodniej Polski. Spraw. Kom. Fizjgr. P. A. U., T. 71, str. 65—82. Kraków.
Contribution à la flore de Lichens de la Pologne Nord-Ouest.
- 1938 15. z A. W o d z i c z k ą i J. U r b a ń s k i m. — Pomniki i zabytki przyrody Wielkopolski. Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Wlkp. i Pomorze, zes. 8, str. 7—472. Poznań.
Avec A. Wodziczko et J. Urbański. Monuments et relictcs de la flore de Grande Pologne (Wielkopolska).
16. Flora epilityczna głazów narzutowych zachodniej Polski. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Prace Kom. Mat.-Przyrodniczej, Ser. B, T. IX, zes. 2, str. 1—256. Poznań.
Flore epilitique des pierres erratiques de la Pologne occidentale.

PRACE POZOSTAWIONE W RĘKOPISACH (MANUSCRIPTS)

- *1. *Lichenotheca Polonica*. Fasc. III — Lichenes Posnanienses et Pomeranici.
- *2. Stosunki geobotaniczne Płaskowyżu Stanisławskiego na Pojezierzu Kaszubskim. Praca habilitacyjna.
- *3. Badania nad szatą roślinną Ziemi Kaliskiej. Rośliny naczyniowe. porosty.
- *4. Zabytkowa roślinność pontyjska zboczy Wisły pod Opaleniem.
- *5. Zielnik szkolny porostów i mszaków z kluczem do oznaczania najbardziej rozpowszechnionych gatunków porostów.
- *6. z J. U r b a ń s k i m — Wykaz roślin naczyniowych Wielkopolskiego Parku Narodowego w Ludwikowie pod Poznaniem.
- *7. Kilka uwag w sprawie historii buka w Polsce.

NOTATKI GEOBOTANICZNE — NOTES GÉOBOTANIQUES

- 1930 17. z F. P o z n a ń s k i m — Notatka z wycieczki do powiatu ostrowskiego i odolanowskiego. Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Wielkopolskę i Pomorze, zes. 2, str. 49—51. Poznań.
18. z J. U r b a ń s k i m — Rezultaty wycieczek florystycznych po Wielkopolsce. Tamże str. 52—56.
- 1935 19. Z wycieczki botanicznej do powiatu kępińskiego. Tamże zes. 5, str. 96—100. Poznań.
20. Wrzosec bagienny w powiecie chojnickim na Pomorzu. Tamże str. 130—131.
21. Rezultaty wycieczek florystycznych po Wielkopolsce. Tamże str. 100—108.
- 1936 22. Zabytkowa roślinność niższa w potoku Zagórzańskim koło Starej Piły (pow. morski). Kwart. Biul. Inform. wyd. Biura Delegata Min. W. R. i O. P. dla Spraw Ochrony Przyrody. Roczn. VI, cz. 4, str. 13. Kraków.

- 937 23. Las liściasty koło Lutyni w pow. krotoszyńskim ze stanowiskiem zdrojówki rutewkowatej. Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Włkp. i Pomorze, zesz. 7, str. 122—129. Poznań.
- 938 24. Stosunki geobotaniczne Płaskowyżu Staniszewskiego na Pojezierzu Kaszubskim. Sprawozd. Pozn. Tow. Przyj. Nauk, Nr 3, za III/IV kwart. 1938 r., str. 199—203. Poznań.
25. Dąbrowa z bogatą roślinnością koło wsi Dębe w pow. kaliskim. Kwart. Biul. Inform. Rocz. VIII, Nr 4a, str. 17—18. Kraków.
26. Badania nad zabytkową roślinnością nadleśnictwa Dębowo na Pomorzu. Tamże, str. 210—212.

PRACE POPULARNE, NOTATKI I ARTYKUŁY

- 930 27. Ochrona głazów narzutowych w północnej części Pomorza. Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Włkp. i Pomorze, zesz. 2, str. 5—25. Poznań.
- 933 28. Głazy narzutowe Wielkopolski. Tamże zesz. 4, str. 24—32. Poznań.
29. Porosty głazów narzutowych zachodniej Polski. Streszcz. referatu Pam. XIV Zjazdu Lek. i Przyr. Pol. w Poznaniu. T. I, str. 638—639. Poznań.
- 935 30. Dwa rzadkie krasnorosty w Wielkopolsce. Not. nauk. Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Włkp. i Pom. zesz. 5, str. 133. Poznań.
31. z J. U r b a ń s k i m — Wycieczka przyrodnicza na Malte pod Poznaniem. Tamże str. 30—32.
32. z J. U r b a ń s k i m — Mapa pomników i zabytków przyrody powiatu kartuskiego. Tamże, str. 11—28.
- 936 33. Rezerwat „Staniszewskie Błoto“ ulega osuszeniu. Kwart. Biul. Inform. Rocz. VI, cz. 4, str. 28—29. Kraków.
34. Ośrodki naukowe. W zbiorowym opracowaniu n. t. „Stan badań nad roślinnością Wielkopolski i zadania na przyszłość“. — Wyd. Okr. Kom. Ochr. Przyr. na Włkp. i Pom., zesz. 6, str. 81—84. Poznań.
- 1937 35. Głazy narzutowe zachodniej Polski. — Flora epilityczna. (Streszczenie pracy). — Sprawozdn. Pozn. Tow. Przyj. Nauk, Nr 2, za II kwart. 1937 r., str. 73—76. Poznań.
36. Rezerwat jodłowy w Lesie Miejskim na południe od Kalisza. Kwart. Biul. Inform. Rocz. VII, Nr 4, str. 6—7. Kraków.
37. Genealogia naszych renet. — Polska Gazeta Ogrodnicza. R. I, Nr 8, str. 2—3 i Nr 9, str. 4—5. Poznań.
- 1938 38. Inwentaryzacja projektowanych rezerwatów i zabytków przyrody w nadleśnictwie Dębowo na Pomorzu. — Kwart. Biul. Inform. Rocz. VIII, Nr 4, str. 8—9. Kraków.
39. Zabytkowe buki w lasach majątku Wrząca (pow. sieradzki). — Tamże, str. 17.
40. W i t o ł d K u l e s z a. Wspomnienie pośmiertne. — Acta Soc. Bot. Pol. Vol. XV, Nr 4, str. XV—XXVI. Warszawa.
41. Okrzemki i węzlice, najpiękniejsze z naszych glonów. — Młody Przyrodnik. Poznań.
42. O florze porostów Pomorza. — Spraw. z III Zjazdu Botaników Słowiańskich w Warszawie. Warszawa.

- 1939 43. W sprawie rdzy zbożowej i rozporządzenia o tępieniu chwastów. Polska Gazeta Ogrodnicza. R. III, Nr 1, str. 4—5. Poznań.
44. Kwitnące storczyki. Przegląd Ogrodniczy, R. 22, Nr 1, str. 36—38. Lwów 1939.
45. W i t o l d K u l e s z a. Życiorys i zestawienie prac. — Kosmos Ser. B. T. 64, zesz. I, str. 1—8. Lwów.
46. W i t o l d K u l e s z a jako geobotanik. Tamże, str. 10—14.
47. Zanikanie flory porostów w pobliżu większych miast (na przykładzie Drezna). Kwart. Biul. Inform. za I kwart. 1939 r. R. IX, Nr 1, str. 42—43. Kraków 1939.

RÉSUMÉ

F. J. K r a w i e c floriste, lichenologue et bryologue polonais naquit le 16. VII. 1906 dans la campagne Granówiec (distr. Odolanów) comme fils aîné de l'instituteur à l'école primaire. Il reçut son baccalauréat au gymnase polonais à Poznań en 1926. Au gymnase il était un des plus capables élèves quoique après la mort de son père en 1923 il devait travailler pour sa famille. A l'Université de Poznań il étudiait les sciences naturelles et pendant la troisième année de ses études il devient assistant et après adjoint du prof. J o s e p h P a c z o s k i, éminent phytogéographe, un des fondateurs de phytosociologie.

Après la démission de son maître il devient adjoint à la chaire de botanique générale chez le prof. A. W o d z i c z k o et était chef des travaux dans le domaine des plantes cryptogames.

Il contribua beaucoup à la connaissance de la flore de la Grande-Pologne (Wielkopolska) et étudiait spécialement la flore épilétique (mousses et lichens) sur les blocs erratiques.

Le 17. VIII. 1939 appelé sous les drapeaux comme souslieutenant d'infanterie il prit part à la défense de sa patrie contre l'agression hitlerienne et au commencement de la guerre dans la bataille près de Łęczycza il périt le 9. IX. 1939. Cette mort prématurée était grande perte pour la botanique polonaise.